

Thea Venho

**”HÄN TAJUSI, ETTEI KUKAAN OLLUT
TÄYSIN TAVALLINEN.”**

Kuinka itsetuntoa ja sen ilmiöitä käsitellään
lastenkirjallisuudessa

TIIVISTELMÄ

Thea Venho: ”**Hän tajusi, ettei kukaan ollut täysin tavallinen.**” Kuinka itsetuntoa ja sen ilmiötä käsitellään lastenkirjallisuudessa
Kandidaatin opinnäytetyö
Tampereen yliopisto
Varhaiskasvatus
Tammikuu 2023

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten itsetuntoa ja sen ilmiötä käsitellään lastenkirjallisuudessa. Tutkimukset ovat osoittaneet, että lukeminen vaikuttaa lapsen itsetuntoon myönteisesti. Lapsen itsetunnon kehittymisen tukeminen on myös määritelty varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa yhdeksi varhaiskasvatuksen tehtäväksi. Itsetuntoa voidaan määritellä ja tukea monin tavoin, mutta lastenkirjallisuutta voidaan käyttää pedagogisena materiaalina lapsen itsetunnon kehityksen tukemiseen. Tämän tutkimuksen yhtenä tarkoituksena onkin tarkastella, kuinka aineistoa voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksessa.

Tutkimusaineisto koostuu 10 eri lastenkirjasta, jotka valittiin hakemalla ”itsetunto” aiheisia lastenkirjoja kirjastojen hakukoneista. Aineiston analyysi toteutettiin laadullisena sisällönanalyysinä aineistolähteisesti, jolloin teoriapohja tuotettiin aineistoanalyysin jälkeen tukemaan aineistosta nostettuja teemoja.

Aineistoanalyysin pohjalta saatiin luokittelemalla nostettua valituista teoksista erilaisuus itsetunnon vaikuttavaksi ilmiöksi. Erilaisuus nousi esiin teoksissa eri tavalla, mutta oli kuitenkin tarinoiden keskeinen aihe. Teoksissa on käytetty päähenkilöinä paljon eläinhahmoja, joka mahdollistaa eri ikäisten, etnisyyksien ja sukupuolten omaavien lapsien samaistumisen hahmoihin ja tarinoihin. Lapsen itsetunnon kehittymisen tukena kirjallisuus toimii, mikäli aikuinen käy kirjallisuutta yhdessä läpi lapsen kanssa. Muuten kirjojen teemat voivat jäädä lapselle epäselviksi ja niiden käsittely pinnallisiksi.

Avainsanat: Itsetunto, itsetunnon ilmiöt, lastenkirjallisuus, varhaiskasvatus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYKYS	5
2.1	Itsetunto	5
2.1.1	<i>Itsetunnon ilmiöt</i>	6
2.1.2	<i>Varhaiskasvatuksen rooli lapsen itsetunnon vahvistamisen tukena</i>	7
2.2	Lastenkirjallisuus.....	8
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	9
3.1	Tutkimustehtävä.....	9
3.2	Tutkimusmenetelmä.....	9
3.3	Aineistonhankinta ja -kuvaus	10
3.4	Aineistoanalyysi	11
4	TUTKIMUSTULOKSET	14
4.1	Miten itsetuntoa ja sen ilmiöitä käsitellään lastenkirjallisuudessa?	14
4.2	Erilaisuus teoksissa	15
4.2.1	<i>Erilaisuus fyysisenä ominaisuutena</i>	15
4.2.2	<i>Erilaisuus taidon puutteena</i>	17
4.2.3	<i>Erilaisuus ulkopuolisuuden tunteena</i>	20
4.2.4	<i>Erilaisuus tyytymättömyytenä itseensä</i>	22
4.3	Teokset itsetunnon tukena varhaiskasvatuksessa	24
5	YHTEENVETO	25
5.1	Tutkimustulosten pohdinta ja johtopäätökset.....	25
5.2	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	26
5.3	Jatkotutkimusaiheet	27
	LÄHTEET	28
	LIITTEET	30
	Liite 1: Aineisto.....	30

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa mainitaan kolme kertaa, kuinka yksi varhaiskasvatuksen tehtävistä on tukea lapsen terveen itsetunnon kehittymistä. Näiden perusteiden toteutumisesta vastaa päiväkodissa varhaiskasvatuksen opettaja. (OPH, 2022.) Varhaiskasvatuksen opettaja voi ryhmässään tukea lasten itsetuntojen kehitystä muun muassa positiivisella vahvistamisella, sekä tukemalla lasten tunteidenkäsittelytaitoja. Näin lapsi oppii käsittelemään pettymyksiä ilman, että ne vaikuttavat hänen yleiseen itsetuntoonsa.

Yksi konkreettinen keino, jolla varhaiskasvatuksen opettaja voi tukea lapsen itsetunnon kehittymistä, on lukeminen. Tutkimukset ovatkin havainneet kirjallisuudella olevan oma roolinsa lapsen eheän itsetunnon muodostumisessa (Aerila & Kauppinen, 2021 [Clark & Teräväinen, 2015; Picton & Clark, 2019; Clark, 2019]). Lasten kanssa on helppo lähestyä itsetunnon aiheita yhdessä lukemalla ääneen ja katsomalla kuvia, jolloin aihe tuodaan lapsen tasolle, vaikka lapsi ei vielä pystyisikään lukemaan itsenäisesti. Onkin tärkeää, että lapsi kokee olevansa arvokas ja tärkeä, vaikka ei kaikkea vielä osaisikaan tai tekisi virheitä.

Tutkielman aiheeksi valikoitui näin ollen itsetunnon käsittely lastenkirjallisuudessa. Tutkimuksen käsittelyyn valikoitui 10 eri lastenkirjaa, joissa kaikissa käsitellään itsetunnon ilmiöihin liittyviä aiheita, kuten rohkeus ja itsensä hyväksyminen. Teemat yhtenevät myös paljon seksuaalikasvatuksen, positiivisen pedagogiikan ja yksinäisyyden kanssa.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tässä luvussa käsittelen tutkimukselle tärkeitä käsitteitä. Määrittelen itsetunnon käsitteen tälle tutkimukselle tarpeellisella laajuudella ja avaan millä tavalla tässä tutkimuksessa lähestymme itsetuntoa. Sen lisäksi avaan itsetunnon muodostumista ikäkausittain sekä kielenkehityksen merkitystä itsetunnon muodostumisessa. Lopuksi vielä käyn läpi lastenkirjallisuuden käsitteen sekä kuinka lastenkirjallisuutta voidaan käyttää tukena lapsen itsetunnon vahvistamisessa.

2.1 *Itsetunto*

Itsetunto eli yksilön subjektiivinen arvio hänen omasta arvostaan, on ehkä yksi laajimmin tutkittu konsepti moderneissa sosiaalitieteissä (Bleidorn ym., 2016). Se on myös hyvin moni uloitteinen ilmiö, jonka takia tutkijoiden keskuudessa ei olla päästy yksimielisyyteen käsitteen määrittelystä (Bleidorn ym., 2016 ; Koivisto, 2007). Keltikangas-Järvinen (2017) määrittelee itsetunnon ihmisen sisäiseksi tunteeksi siitä, että hän ja hänen elämänsä ovat hyviä ja arvokkaita. Koivisto (2007) taas on määritellyt väitöskirjassaan itsetunnon yksilön päätelmäksi omasta arvostaan, merkityksestään ja pätevydestään. Tästä voidaan jo päätellä, että itsetunto voidaan määritellä monin eri tavoin.

Tässä tutkimuksessa määrittelen itsetunnon Koiviston (2007) tapaan yksilön kokemukseen hänen omasta arvostaan, merkityksestään ja pätevydestään. Tähän vaikuttaa se, että tarkastelen tutkimuksessa erityisesti lapsen itsetuntoa ja siihen liittyviä ilmiöitä ja Koiviston käyttämä yleinen määritelmä soveltuu lasten itsetunnon kuvaamiseen.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus, 2022) sanotaan, että varhaiskasvatuksen tulee tukea lapsen *terveen* itsetunnon

kehitystä niin vuorovaikutuksen kuin oppimisympäristöjen avulla. Siksi tässä tutkimuksessa käytämme käsitettä terve itsetunto päämääränä sille mihin haluamme lapsen itsetuntoa tukemalla päästä. Terve itsetunto käsite on luotu erottelemaan vahva itsetunto narsistisesta, epäterveestä itsetunnosta (Koivisto, 2007). Terve itsetunto tarkoittaa lasta, joka pystyy käsittelemään pettymyksiä ja kokee silti itsensä arvokkaaksi. Epäterveellä itsetunnolla taas tarkoitetaan, jos lapsi ei pysty käsittelemään pettymyksiä ja ei koe itseään arvokkaaksi tai jos lapsi pysty käsittelemään itseensä kohdistuvia kritiikkejä eikä tunne empatiaa muita kohtaan. (Keltikangas-Järvinen, 2017.) Tutkimuksessa käytetään myös heikko ja vahva itsetunto käsitteitä, kuvaamaan itsetunnon eri tiloja.

2.1.1 Itsetunnon ilmiöt

Tässä kappaleessa määrittelen itsetunnon ilmiöitä, jotka voivat mahdollisesti nousta valitusta aineistosta. Itsetunnon ilmiöiksi voidaan tässä tutkimuksessa kutsua kaikkia itsetunnon osa-alueita, joita mahdollisesti nousee aineistosta esille. Koska tutkimus aineistolähtöinen, on kaikkia mahdollisia itsetunnon ilmiöitä vaikea nimetä. Listaankin lyhyesti alla mahdollisia esille nousevia ilmiöitä.

Nykypäivänä puhutaan paljon lasten tunnetaitojen tukemisesta, positiivisesta pedagogiikasta ja vahvuuksista. Kaikki nämä ovat jollain tapaa kuitenkin yhteydessä itsetuntoon ja sen tukemiseen. Empatiakyky, sinnikkyys ja kyky nähdä itsensä positiivisessa valossa ovat kaikki terveen itsetunnon osa-alueita.

Purkamalla itsetunto palasiin, josta se muodostuu, saadaan avattua itsetunnon ilmiöitä. Itsetuntoa voidaan käsitellä tunnetaitojen, erilaisuuden, hyväksymisen tai identiteetin kautta. Positiivinen pedagogiikka ja vahvuuksien tukeminen ovat myös itsetunnon ilmiöitä, joilla kasvattaja pystyy tukemaan lapsen terveen itsetunnon muodostumista tai vahvistamaan heikkoa lapsen itsetuntoa.

2.1.2 Varhaiskasvatuksen rooli lapsen itsetunnon vahvistamisen tukena

Lapsen itsetunnon muodostumisessa tärkeässä roolissa varhaisvuosina ovat vanhemmat sekä muut lapselle tärkeät aikuiset (Koivisto, 2007). Lapsen viettäessä varhaiskasvatuksessa päivittäin keskimäärin noin kahdeksan tuntia (ajatellen, että lapsi on hoidossa klo 8–16 välisen ajan) ovat varhaiskasvatusryhmän aikuiset tärkeässä roolissa lapsen itsetunnon muodostumisessa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) sanelevat, että varhaiskasvatukseen tulee tukea lapsen terveen itsetunnon kehittymistä ja varhaiskasvatuslaissa (2018) määritellyt tavoitteet varhaiskasvatukselle tukevat myös lapsen itsetunnon kehittymisen osa-alueita. Varhaiskasvatuksessa varhaiskasvatuksen opettaja on vastuussa varhaiskasvatussuunnitelman ja erityisesti pedagogiikan toteutumisesta, jolloin opettaja on vastuussa siitä, että lapsen itsetuntoa tuetaan myös varhaiskasvatuksessa (Varhaiskasvatuslaki, 2018).

Kaikilla varhaiskasvatuksen työntekijöillä on mahdollisuus vaikuttaa lapsen itsetunnon kehittymiseen. Oman ryhmän aikuiset pystyvät parhaimmillaan muuttamaan lapsen itsetunnon negatiivisen kehityskulun positiiviseksi. (Koivisto, 2007.) Koivisto (2007) tuo väitöskirjassaan myös esille vertaissuhteiden tärkeyden itsetunnon muodostumisessa. Etenkin 5–6 -vuotiaiden lasten ryhmissä, jolloin vertaissuhteet alkavat vaikuttamaan yhä enemmän siihen kuinka lapsi näkee itsensä. Myös ryhmän ja päiväkodin yleinen ilmapiiri vaikuttaa lapsen itsetunnon kehittymiseen. Kun lapsi kokee olonsa turvallisiksi ja hän pystyy luottamaan aikuisiin, tukee se terveen itsetunnon kehittymistä. (Koivisto, 2007.)

Lapsen itsetunto on myös linkitetty hänen oppimisasenteeseensa ja oppimiseen. Kun oppilaalla on hyvä itsetunto, suhtautuu hän myönteisemmin opiskeluun. (Merisuo-Storm & Soininen, 2013.) Varhaiskasvatuksessa ja etenkin esiopetuksessa luodaan lapsen kouluvalmiuksia. Mikä on tärkeämpää kuin, että lapsi on kiinnostunut ja motivoitunut oppimaan uutta? Varhaiskasvatuksella on siis erittäin tärkeä rooli lapsen itsetunnon kehittämisessä, vaikka siitä ei juuri ohjaavissa dokumenteissa luekaan.

2.2 Lastenkirjallisuus

Länsimäinen lastenkirjallisuus perustuu pitkälti kasvatuksellisuuteen. Lastenkirjallisuustutkimuksella haetaan monesti ratkaisuja ja vastauksia pohdintoihin kirjallisuuden vaikutuksesta lapsiin. (Voipio & Laakso, 2017.) Lastenkirjallisuus on kuitenkin sanataidetta siinä missä aikuistenkin kaunokirjallisuus, se on vaan kohdennettu lapsille. Lastenkirjallisuus onkin laaja käsite ja sen alle luetaan usein kuuluvaksi myös nuortenkirjallisuus. (Aerila & Kauppinen, 2021 ; Voipio & Laakso, 2017.) Tässä tutkimuksessa kuitenkin keskitytään alle kouluikäisille tarkoitettuun lastenkirjallisuuteen.

Lastenkirjallisuus on ajan saatossa muuttunut sen kasvatuksellisista lähtökohdista ja kuvaa yhä enemmän asioita lapsen näkökulmasta sekä sitä mitä lapsi tarvitsee (Aerila & Kauppinen, 2021 ; Voipio & Laakso, 2017). Tämä mahdollistaa paremmin lapsen samaistumisen tarinoiden ja niiden henkilöihin. Nykyiset lasten kirjat ottavat myös huomioon paremmin lasten erilaiset tarpeet ja mielenkiinnot sekä nyky maailman monikulttuurisuuden. Kirjoja löytyy lapsille melkein aiheesta kuin aiheesta ja monella eri kielellä. (Aerila & Kauppinen, 2021.)

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1 Tutkimustehtävä

Tämän tutkimuksen tehtävänä on selvittää, kuinka itsetuntoa ja sen ilmiöitä käsitellään lastenkirjallisuudessa. Tässä tutkimuksessa se tarkoittaa kuinka itsetunnolle tyypillisiä ilmiöitä käsitellään lastenkirjoissa. Aineistona toimii lastenkirjat, jotka on valittu sen perusteella, että niiden teemaksi on nimetty itsetunto, tunnetaidot tai positiivinen pedagogiikka. Tavoitteena tutkimukselle on hahmottaa, kuinka lastenkirjallisuutta voidaan käyttää varhaiskasvatuksessa itsetunnon vahvistamisen tukena. Tämä pohjataan siihen, kuinka itsetuntoa ja sen ilmiöitä käsitellään valitussa lastenkirjallisuudessa.

Tutkimuskysymys:

Miten itsetunnon ilmiöitä esitetään ja rakennetaan lastenkirjallisuudessa?

Tutkimuskysymyksen avulla pyritään saavuttamaan tutkimuksen tavoite eli kuinka kirjoista nousevia itsetunnon ilmiöitä voidaan käyttää varhaiskasvatuksessa pedagogisena materiaalina lasten itsetunnon tukemisen keinona. Tutkimusongelman ratkaiseminen mahdollistaa lastenkirjallisuuden käytön lasten itsetunnon vahvistamisessa varhaiskasvatuksessa pedagogisena välineenä.

3.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimus on toteutettu laadullisena aineistolähtöisenä sisällönanalyysinä. Valittuun tutkimusmenetelmään päädyttiin, koska ei etukäteen tiedetty mitä itsetunnon ilmiöitä aineistosta nousee. Laadullinen tutkimus mahdollistaa liikkeelle lähdön mahdollisimman puhtaalta pöydältä, jolloin turhat

ennakkoasettamukset ja määritelmät voi jättää pois (Eskola & Suoranta, 1998). Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa taas saadaan vastaus tutkimustehtävään, kun yhdistellään käsitteitä, mikä teki siitä sopivan menetelmän tähän kandidaatin tutkielmaan (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Aineistolähtöisessä eli induktiivisessa lähestymistavassa lähdetään liikkeelle aineistosta ja teoria on lähinnä käsitteellinen kehys koko tutkimuksen ajan. Teorian avulla ei tarkastella koottua aineistoa, vaikka se antaakin suuntaa aineiston kokoamisvaiheessa. (Vilka, 2021.) Aineistolähtöinen lähestymistapa on myös tutkimukselle sopiva, sillä tutkimusta aiheesta on vähän ja tarvitaan perustietoa siitä, kuinka itsetuntoa ja sen ilmiötä käsitellään lastenkirjallisuudessa (Eskola & Suoranta, 1998).

Laadullinen tutkimus perustuu tulkintaan ja sen avulla voidaan tutkia ihmisten kokemusten kautta jokin ilmiö sekä koittaa ymmärtää ihmisten tuottamia merkityksiä. Laadullisessa tutkimuksessa jonkin ilmiön ymmärtämiseksi on tiedettävä, missä kontekstissa tutkittava ilmiö on merkityksellinen tutkittavalle. (Vilka, 2021.) Tässä tutkimuksessa se tarkoittaa, itsetunnon ilmiöiden tunnistamista lastenkirjallisuudesta, jotta niitä voidaan käyttää varhaiskasvatuksessa lapsen itsetunnon tukemisen keinona.

3.3 Aineistonhankinta ja -kuvaus

Tutkimukseen käytettiin aineistona valmiita tekstiaineistoja, lastenkirjoja. Tutkimusaineiston hankinnassa käytin PIKI-verkkokirjaston hakukonetta sekä HELMET-verkkokirjaston hakukonetta. Hakukoneille valitsin hakusanaksi itsetunnon, jonka jälkeen rajasin kirjallisuuden lasten kokoelmiin ja suomenkieliseen kirjallisuuteen. Saaduista hakutuloksista rajasin vielä pois tietokirjallisuuden sekä nuortenkirjallisuuden ja keskityin ainoastaan lasten kaunokirjallisuuteen. Tuloksena aineistoon valikoitui 10 lastenkirjaa. Valitut teokset ovat: *Täydellinen Taavi*, *Olisinpa kuin sinä*, *Poika ja hame*, *Toisinkin voi oppia*, *Sorsa Aaltonen ja lentämisen oireet*, *Pikku hirviöt*, *Tahdon voittaa!*, *Santun syystarina*, *Varis joka halusi olla satakieli* ja *Näkymätön pentu* (Kts. Liite 1).

Teokset valikoitiin myös sen mukaan, että ne ovat sopivia varhaiskasvatusikäisille lapsille, etenkin kolme – kuusivuotiaille, joiden kielenkehitys ja

itsetunnon muodostuminen ovat suuressa osassa. Osa kirjoista sisältää enemmän tekstiä ja osassa kuvat ovat pääosassa. Kaksi kirjaa (Santun syystarina ja Näkymätön pentu) on myös selkokirjoja, jolloin ne sopivat esimerkiksi hyvin lukemaan opettelemiseen sekä suomea toisena äidinkielenä harjoitteleville. Santun syystarina on teoksista pisin (76 sivua) ja lyhyin teos on Tahdon voittaa! (24 sivua). Yhteensä kaikkien teosten sivumäärä oli 368 sivua.

3.4 Aineistoanalyysi

Tutkimuksessa käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Sisällönanalyysilla tarkoitetaan pyrkimystä kuvata sanallisesti sisältöä (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Sisällönanalyysia voidaan toteuttaa niin deduktiivisella (teorialähtöisellä) kuin induktiivisella (aineistolähtöisellä) otteella. Tässä tutkimuksessa sisällönanalyysi toteutetaan induktiivisesti eli aineistolähtöisesti. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Aineistolähtöiselle analyysille on ominaista, että tutkimusaineisto luo itsessään teoreettisen kokonaisuuden, joka ei seuraa mitään teoreettista mallia. Kuitenkin tulee huomioida, että tutkimusasetelma, käsitteet ja menetelmät vaikuttavat tuloksiin. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Tutkimukselle rakennettu teoriatausta tukee siis aineiston analyysia.

Kun aineisto oli hankittu, aloitettiin heti aineiston purkaminen. Aineiston purku toteutettiin luokittelemalla. Aineiston purku toteutettiin niin, että kirjasta nousseet kaikki itsetunnon ilmiöihin viittaavat asiat kerättiin ylös, jonka jälkeen niitä alettiin pelkistämään eli redusoimaan (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Teokset luettiin huolella ja niistä nousseet asiat listattiin ylös. Aineistoanalyysi aloitettiin keskittymällä aineistosta nousseisiin teemoihin, joita olivat muun muassa erilaisuuden kokemus (joko ulkoiseen tai sisäiseen piirteeseen liittyen), kateus, ulkopuolisuuden tunne, häpeä, itsensä tyytymättömyys, poikkeavuus muista ja ei täytä muiden odotuksia. Sen jälkeen aloitettiin jaottelemaan näitä alaluokkiin. Alaluokiksi muodostui erilaisuuden kokemukset, sisaruskateus, yksinäisyys ja tyytymättömyys itseensä.

Tämä analyysi vaihe toteutettiin kuten kirjassa *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Tuomi & Sarajärvi, 2018) ohjeistetaan aineistolähtöinen sisällönanalyysi luokittelemaan.

TAULUKKO 1. Malli alaluokkien luokittelusta

Ilmaukset	Alaluokka
"Taavi oli aina ollut tavallinen, eikä hän tiennyt mitä äiti ja isä sanoisivat hänen tavattomista siivistään."	Erilaisuuden kokemus
"Ei ole aina mukavaa olla suuri ja voimakas. Joskus olisin mielelläni sellainen kuin sinä, pieni ja hiljainen."	
"Niin kimeä ääni, että toiset sudet ulvoivat naurusta. Hukkaa hävetti erottua laumasta."	
"Voi, olen näkymätön, eikä kukaan huomaa minua, Eimikään sanoi murheellisena."	

Alaluokkien määrittelyn jälkeen alettiin alaluokkia yhdistää pääluokiksi. Yhdistely alettiin miettimällä alaluokkien yhtenäisyyksiä sekä teorianpohjaa niin, että saatiin muodostettua yksi pääluokka, joka toimii itsetunnon ilmiönä teoksissa. Pääluokaksi muodostui erilaisuus. Tutkimustulokset kuvataan luvussa neljä tämän pääluokan avulla. Tuloksissa tukeudutaan myös luotuun teoriakehykseen.

TAULUKKO 2. Pääluokan luokittelu

Alaluokka	Pääluokka
Erilaisuuden kokemukset Sisarkateus Tyytymättömyys itseensä Yksinäisyys	Erilaisuus

4 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa käsitellään tutkimuksen tuloksia käyttäen hyväksi analyysivaiheessa tehtyä luokittelua sekä teoriapohjaa hyödyntäen. Tutkimuksella haluttiin selvittää, miten itsetuntoa esitetään ja rakennetaan lastenkirjallisuudessa. Tämän perusteella voidaan muun muassa pohtia kuinka lastenkirjallisuutta voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksessa lasten itsetunnon tukemiseen. Luvussa avataan ensin tutkimuksessa tehtyjä löytöjä, jonka jälkeen käsitellään sen mahdollisuuksia toimia varhaiskasvatuksessa opetusmateriaalina.

4.1 Miten itsetuntoa ja sen ilmiöitä käsitellään lastenkirjallisuudessa?

Tässä tutkimuksessa käytettiin aineistona 11 lastenkirjaa, joista analyysivaiheen jälkeen nousi yksi pääluokka, erilaisuus. Teoksissa siis käsitellään ja rakennetaan itsetuntoa erilaisuuden kokemusten kautta. Kirjoissa ei puhuta itsetunnosta vaan sitä lähestytään kasvutarinoiden muodossa, jossa päähenkilöllä on joku epävarmuuden kohde. Nämä epävarmuuden tunteet liittyvät tarinnoissa päähenkilön kokemaan erilaisuuteen oli se sitten ulkoisen tai sisäisen piirteen kautta. Tarinoissa käsitellään itsetuntoa muiden tai hahmon oman hyväksynnän kautta sekä monesti päähenkilö tarvitsee tukea muilta kirjan hahmoilta, jotta löytää itsevarmuuden ja hyväksyy itsensä.

Itsetuntoa käsitellään lastenkirjallisuudessa siis melko perinteisellä ja suppealla tavalla. Itsetunto käsitteenä, kuten teoria osuudessa käydään läpi, on melko laajakäsite ja sen käsittely jää lastenkirjallisuudessa melko rajatuksi. Kirjoissa itsetunnon käsittelyyn ei juuri päästä käsiksi, vaikka teemoilla päästäänkin raapaisemaan itsetuntoon liittyviä tunteita ja aiheita.

4.2 Erilaisuus teoksissa

Tutkimukseen valituissa teoksissa itsetuntoa käsiteltiin, kuten edellisessä kappaleessa mainittiin, melko suppeasti. Kuitenkin kaikista kirjoissa yhdistävä tekijä itsetunnon käsittelyyn oli päähenkilön kokema erilaisuuden tunne. Erilaisuus koettiin fyysisenä ominaisuutena (Täydellinen Taavi, Näkymätön pentu), jonkun taidon puuttumisena (Sorsa Aaltonen ja lentämisen oireet, Santun syystarina, Tahdon voittaa!, Toisinkin voi oppia), ulkopuolisuuden tunteena (Poika ja hame, Pikku hirviöt), tyytymättömyytenä itseensä (Olisinpä kuin sinä sekä Varis joka halusi olla satakieli).

4.2.1 Erilaisuus fyysisenä ominaisuutena

Täydellisessä Taavissa päähenkilönä toimii nuori poika Taavi. Taavi vaikuttaa kaikin puolin tavalliselle, mutta hänellä on salaisuus – Taavilla on siivet. Tarinassa Taavi pohtii, kuinka muut reagoisivat, jos he tietäisivät, että hänellä on siivet. Siipien piilottelu tuntuu lopulta Taavista ikävälle (ulkovaatteiden pitäminen päällä sisätiloissa) ja hän päättää paljastaa siipensä.

”Taavi tajusi, että takkihan hänen olonsa teki kurjaksi, eivät suinkaan siivet.” (Täydellinen Taavi)

Taaville selviääkin siipien paljastamisen jälkeen, että on muitakin lapsia, joilla on siivet ja he kaikki voivat yhdessä lentää taivaalla. Taavin itsetunto vahvistuu, kun hän saa rinnakkaistovereita ja ei enää koe oloaan niin erilaiseksi.

”Svuuuoh!’ Ja taivas täyttyi lentävistä lapsista! Taavi ilahtui ikihyviksi.” (Täydellinen Taavi)

Taavin tarinassa erilaisuus on tehty fyysisenä ominaisuutena. Ilman siipiä Taavi on täydellisen tavallinen, mutta siivet tekevät Taavista erityisen, joka ahdistaa Taavia, joka haluaisi vain olla tavallinen. Taavi huomaa, että on vaikeaa piilotella muilta siipiä ja piilottelu aiheuttaa Taaville enemmän hankaluuksia kuin itse siivet. Taavi haluaa lopulta olla oma itsensä, jolloin hänelle selviää, että hän ei ole yksin vaan on muitakin erityisiä lapsia, jotka myös omaavat siivet. Erilaisuus onkin lopulta melko mukavaa.

Näkymättömässä pennussa kerrotaan tarina kolmesta koiran pennusta, josta kaikki ovat erilaisia, yksi sattuu olemaan näkymätön. Näkymätöntä pentua, jonka nimi on aluksi Ei Mikään, ei haittaa olla näkymätön sisarustensa kanssa. Kun sisarukset kuitenkin adoptoidaan ja Ei Mikään jää yksin, koska ihmiset eivät nähneet häntä, häntä alkaa harmittaa oma näkymättömyytensä. Yksin jääminen erilaisuuden takia ei tuntunut Ei Mikään mielestä kivalle. Hän tapaa Naakan, joka antaa hänelle noidan loitsukirjasta loitsun, jolla näkymätön pentu pystyy muuttumaan näkyväksi. Loitsun avulla pentu muuttuu näkyväksi pennuksi, jolla on pallon muotoiset korvat ja hän muuttaa nimensä palleroksi. Palleron lähtee näkyvänä etsimään sisaruksiaan ja heidät löydettyään ihmiset adoptoivat myös Palleron.

"Nyt sinä olet totisesti näkyvä koiranpentu! Ja olet suloinen pentu, jolla on pallon muotoiset korvat. Onnea matkaan! Sanoi Naakka ja lensi pois."
(Näkymätön pentu)

Näkymättömässä pennussa erilaisuus on samalla tavalla fyysinen ominaisuus kuin Täydellisessä Taavissa, mutta tämä ominaisuus alkaa harmittamaan päähenkilöä vasta hänen jäädessään yksin. Vaikka pentu oli rakastettu näkymättömänä ja hänen sisaruksensa hyväksyivät hänet silloinkin, sai yksinäisyys pennun haluamaan olla näkyvä.

Palleron tarina sukeltaa ehkä enemmän itsetunnon teemaan kuin Täydellinen Taavi siinä mielessä, että voi miettiä syitä sille miksi pentu oli näkymätön alun alkaen. Palleron sisarukset olivat molemmat toisistaan erilaisia ja Palleron muuttuttua näkyväksi oli hän edelleen erilainen kuin sisaruksensa, hän vai oli näkyvästi sitä. Naakka kehuu kirjassa Palleron uutta ulkomuotoa, kun se alkaa vähitellen loitsun kautta muuttua näkyväksi. Kannustus auttaa Palleron jatkamaan ja lopulta muuttumaan näkyväksi.

"Hienosti tehty. Sinä olet kivan muotoinen, jatka samaan tapaan!
Naakka sanoi." (Näkymätön pentu)

"Pärjät oikein hyvin, olet saanut muutaman täplän lisää."
(Näkymätön pentu)

Lopulta Pallerokin kokee olonsa hyväksytyksi ja rakastetuksi uudessa näkyvässä muodossaan, olemalla oma itsensä.

Erilaisuus fyysisenä ominaisuutena näissä kahdessa tarinassa (Täydellinen Taavi & Näkymätön pentu) korostaa sitä, kuinka itsetuntoon vaikuttaa se, kuinka me itse ajattelemme muiden näkevän meidät. Taavi pelkää, ettei hänestä enää pidetä, jos hän paljastaa siipensä ja Pallero haluaa olla näkyvä, jotta pystyy olemaan yhdessä sisarustensa kanssa. Lopulta Taavi hyväksyy siipensä ja Pallero saa uuden näkyvän muodon, eikä joudu olemaan erillään sisaruksistaan.

4.2.2 Erilaisuus taidon puutteena

Teoksessa *Sorsa Aaltonen ja lentämisen oireet* Sorsa Aaltonen on surullinen, sillä hän ei osaa lentää. Muut linnut lentävät talveksi etelään, mutta Sorsa Aaltoselta puuttuu lentotaito, joten hän käy pullajonossa muiden lentokyvottomien lintujen kanssa ja pohtii, miten ikävää on, kun ei voi lentää. Sorsa Aaltonen alkaa kuitenkin tuntemaan outoja oireita ja päättää hakeutua lääkärille. Lääkäri kertoo Sorsa Aaltoselle, että hänellä on lentämisen oireet.

”Nyt Sorsa Aaltonen oli ihmeissään. Lentämisen oireet. Miten upealta se kuulosti!” (Sorsa Aaltonen ja lentämisen oireet)

Lääkäri kertoo Sorsa Aaltoselle, että lentämään oppii vain lentämällä. Sorsa Aaltonen koittaa hyppiä ja syöksyä joko se auttaisi lentämään, kuitenkin tuloksetta. Yhtenä yönä hän kuitenkin herää lampusta ja kuulee lääkärin sanat korvissaan.

”Päättäväisenä Sorsa kvääkäisi – Jos olen päässyt lamppuun, pääsen sieltä myös alas! Ja sen jälkeen vain maailma olisi sen rajana. Mikä huikea tunne!” (Sorsa Aaltonen ja lentämisen oireet)

Sorsa Aaltonen saa itsevarmuutta ja pääsee lentämällä lampusta alas. Sorsa jatkaa harjoittelua uudella itsevarmuudella ja pääsee lopulta lähtemään etelään muiden lentotaitoisten lintujen kanssa. Sorsa tarvitsi lopulta vain tukea ja itsevarmuutta lentämisen oppimiseen.

Tarinassa *Santun syystarina*, päähenkilönä toimii Santtu, joka veljensä Tanelin kanssa on aloittanut uuden kouluvuoden. Santtu on kolmannella ja veli Taneli ensimmäisellä luokalla. Santulla on vaikeuksia, sillä hänestä tuntuu, ettei hän osaa mitään niin hyvin kuin Taneli. Taneli on nuorempi, mutta silti parempi monessa asiassa kuin Santtu. Santtua harmittaa, että Tanelia aina kehuaan, mutta Santtua ei. Santusta tuntuu, että hän on huono kaikessa.

”Minä olen kaikista huonoin, Santtu ajattelee ja häntä itkettää.”
(Santun syystarina)

”Minä en halua olla isovelji. Haluan olla pikkuveli.” (Santun syystarina)

Santtu on ilkeä veljelleen ja saa toruja äidiltään. Isän kanssa keskustelu saa Santun ymmärtämään, ettei ole Tanelin vika, että Tanelille esimerkiksi koulu on helpompaa. Santun ei siis pidä syyttää Tanelia. Santtu innostuu koulussa kirjoittamaan tarinan ja saa kehuja opettajalta, joka haluaa laittaa tarinan koulun lehteen. Tämä saa Santun ymmärtämään, että hän on hyvä kertomaan tarinoita. Santtu kirjoittaa tarinan Tanelille, joka kertoo ajasta, kun he asuivat Englannissa, jota Taneli on liian pieni muistamaan. Kun Santun tarina julkaistaan koulu lehdessä, hän esittelee sitä vanhemmilleen.

”Santtu muistaa paljon asioita. Äkkiä hänestä tuntuu hienolta olla isovelji!” (Santun syystarina)

Santtu tarvitsi vain hiukan tukea ja kannustusta omiin taitoihinsa, jolloin hänelle alkoi hiukan muodostua itsevarmuutta omaan osaamiseensa. Myös tieto siitä, että asioita voi tehdä, vaikka niissä ei ole saman tien hyvä sai Santun paremmalle tuulelle. Tämä tapahtuu, kun kirjailija vierailee Santun luokassa ja kertoo, että hän ei oppinut lukemaan, kun vasta kahdeksanvuotiaana. Tämä tuntuu Santusta omituiselle. Kuitenkin kirjailija sanoo, että ennen kun hän oppi lukemaan hän tykkäsi piirtää paljon tarinoita. Santtu tajuaa, että asioita voi tehdä monella tapaa ja ihmiset ovat hyviä eri asioissa. Tarinoiden kertominen ja niiden muistaminen on Santun vahvuus.

Tahdon voittaa! – on toinen tarina kahdesta majava veljeksestä. Tällä kertaa päähenkilönä toimii nuorempi veli, joka häviää jatkuvasti isommalle

veljelleen. Pikkuveljeä harmittaa, että hän ei koskaan voita veljeään. Isoveli myös tekee voittamisesta aina ison numeron.

”Miksi minä jään aina kakkoseksi? Kun minä niin haluaisin voittaa.”
(Tahdon voittaa!)

Vanhemmat jättävät yhtenä päivänä pojat keinumaan ja lähtevät itse keräämään puita. Veljekset jäävät kahdestaan keinumaan ja pikkuveli onnistuu keinumaan korkeammalle kuin isoveljensä, koska on kevyempi. Isoveli kuitenkin tippuu keinusta ja satuttaa itsensä, jolloin pikkuveli päättää mieluummin auttaa isoveljeään, joka on satuttanut itsensä, kuin mahtailla voitollaan. Pikkuveli rakentaa isoveljelle tuen toisesta keinulaudasta ja he jäävät odottamaan vanhempiaan. Myöhemmin kotona isoveli kertoo poikien äidille, että pikkuveli voitti keinukisan ja ihmettelee miksei pikkuveli sanonut voittaneensa. Pikkuveli sanoo, että ymmärtää ettei voittaja ole aina se, joka keinuu korkeimmalle.

”Todellinen voittaja on se, joka ei jätä toista pulaan.” (Tahdon voittaa!)

Pikkuveli on tarinassa harmissaan, koska ei ole yhtä taitava kuin isoveljensä. Kuitenkin tarinan loppuun pikkuveli huomaa, että hänen vahvuutensa on empatia ja ettei voittaminen ole niin tärkeää.

Teoksessa *Toisinkin voi oppia* hanhenpoikanen Ninni haluaisi olla perhostutkija, eikä osallistua muiden hanhenpoikasten tavoin lento- ja uimahaarjoituksiin. Eniten Ninni vihaa uimista, sillä vesi tuntuu hänestä inhottavalta. Hän ei kuitenkaan voi myöntää pelkoaan muille, sillä pelkää, että hänelle naurettaisiin.

”Kylmä vesi tuntuu Ninnistä pelottavalta, mutta sitä ei voi kertoa kenellekkään, kaikkihan nauraisivat! Hanhi, joka ei pidä uimisesta.”
(Toisinkin voi oppia)

Uimatunti kuitenkin saapuu ja Ninni ei pysty keskittymään opettajan ohjeisiin, koska lähistöllä leijailee perhonen. Kun muut lähtevät lampeen uimaan, seuraa Ninni perhosta. Perhonen lähtee kuitenkin leijailemaan lammen päälle, jolloin Ninni hyppää lumpeen päälle ja surffaa perhosen perässä. Muut

hanhenpoikaset katsovat Ninniä ihmeissään ja kun Ninni pääsee takaisin rantaan ihailevat muut Ninnin surffausta. Ninniä pyydetään opettamaan muillekin surffausta ja Ninni tajuaa, että muillakin tavoilla voi oppia liikkumaan kuin vain uimalla ja lentämällä.

”Hurraa Ninni! Voitko opettaa meillekin lehtisurffailua! Ole niin kiltti! Muut hanhilapset pyysivät.” (Toisinkin voi oppia)

Ninni oppii tarinassa, että vaikka hänen tapansa oppia on erilainen kun muiden se ei tarkoita, että se olisi väärä tapa oppia. Ninni oppiikin taidon, jota muut eivät osaa, koska hän kokeilee uutta asiaa ennakkoluulottomasti. Erilaisuus on lopulta Ninnille vahvuus, jonka avulla hän pystyy johonkin, mihin muut eivät.

Näissä neljässä tarinassa, jokainen päähenkilö kamppailee tunteen kanssa, ettei hän ole tarpeeksi ja hänen taitonsa eivät riitä. Harjoittelun, kannustuksen ja tuen kautta kuitenkin kaikki päätyvät oppimaan omien taitojensa riittävän, vaikka ne eivät olisi juuri niitä taitoja mitä he alun perin ajattelivat haluavansa. Näissä tarinoissa erilaisuus tulee esille sen kautta, että päähenkilöt kokevat olevansa jotenkin vajavaisia, koska he eivät pysty johonkin tai eivät osaa samalla tasolla asioita kuin joku toinen. Kun he saavat tukea ja kannustusta ympäriltään heidän itsevarmuutensa kasvaa ja he ymmärtävät, että he ja heidän taitonsa ovat riittävät. Erilaisuus oli esteenä vain heidän ajatuksissaan ja heidän erilaisuutensa olikin heidän vahvuutensa.

4.2.3 Erilaisuus ulkopuolisuuden tunteena

Teoksessa *Poika ja hame*, seurataan Roni pojan matkaa uskaltaa olla oma itsensä. Ronia kiinnostaa hirveästi äitinsä vaatekaapissa oleva punainen hame. Hän on aikaisemmin lainannut äidin kukallista hametta, mutta äiti suuttui Ronille, koska tämä oli käynyt äidin vaatekaapilla. Äiti ei muutenkaan haluaisi, että Roni leikkii tyttöjen leikkejä, koska pelkää, että Ronia kiusataan. Roni ja Ronin mummi eivät kuitenkaan ymmärrä miksi asiat pitää jakaa tyttöjen ja poikien asioihin ja mummi antaa Ronin leikkiä nukeilla kotona. Roni tykkääkin enemmän perinteisistä tyttöjen leikeistä kuin poikien.

”Roni kävelee aina poikien rinkiin, vaikka oikeasti haluaisi leikkiä tyttöjen kanssa.” (Poika ja hame)

Kerran mummin vahtiessa Ronia, päätyy Roni ottamaan äidin kaapista upean punaisen hameen. Samanlaisen kun oli nähnyt televisiossa mummin kanssa. Roni sujauttaa hameen reppuunsa ja aamulla ottaa sen mukaan kouluun. Koulussa välitunnilla Roni uskaltautuu pukemaan hameen päälle, mutta muut lapset huomaavat Ronin pitävän hametta. Muut pojat nauravat ja osoittelevat Roni ja kaatavat tämän repun sisällön luokan lattialle. Roni pakenee tilannetta pihalle, pojat kintereillään. Juostessaan hame päällä Roni kuitenkin tuntee itsensä vapaaksi. Hän onnistuu hengästyttämään jahtaajansa ja menee hymy suissa takaisin kouluun.

”Mitä kovempaa Roni juoksee, sitä vahvempi ja itsevarmempi olo hänelle tulee... Ronista tuntuu aivan kuin hän juoksisi ilmassa.” (Poika ja hame)

Koulussa hänen ystävänsä Pinja sanoo Ronille, että Roni on hänen mielestään ehkä rohkein hänen tapaamansa henkilö. Rehtori oli soittanut äidille tapahtuneesta ja tämä oli odottamassa Ronia koulun pihalla, kun Roni pääsee koulusta. Äiti on harmissaan, että Ronia oli kiusattu, mutta sanoo olevansa ylpeä siitä, että Roni oli uskaltanut olla oma itsensä. Hän ehdottaa, että he ostavat Ronille oman hameen, joka sopii paremmin Ronin päälle kuin äidin iso hame. Roni on iloinen ja haluaa kertoa mummile tuntemastaan riemusta, kun juoksi hame päällä.

Roni kokee ulkopuolisuuden tunnetta, koska ei koe sukupuoli normatiivisia rooleja ja leikkejä, joita hänelle koitetaan ehdottaa ominaan. Hänestä tuntuu ikävältä, kun ei saa leikkiä tyttöjen kanssa. Erilaisuus, tässä tapauksessa eri mielenkiinnon kohteet kuin muilla ympärillä olevilla samanikäisillä lapsilla, johtaa ulkopuolisuuden tunteeseen. Kuitenkin kun Roni uskaltaa olla oma itsensä saa hän voimaa ja itsevarmuutta. Myös hänen lähellään olevat ihmiset kunnioittavat ja ihailevat hänen rohkeuttaan olla oma itsensä. Omana itsenään on helpompi olla vaikka olisikin ulkopuolinen, kun siihen saa tukea ympäriltä.

Teoksessa *Pikku hirviöt* seurataan pientä ihmissusi lasta Hukkaa, jonka ääni on niin kimeä, että se saa muut ihmissudet nauramaan. Hukan vanhemmat

lähettävät hukan hirviökouluun, mutta Hukan kimeä ulvonta ei muutu, jonka takia opettaja lähettää Hukan pois.

”Hukkaa hävetti erottua joukosta.” (Pikku hirviöt)

Hukka eksyy suruissaan ihmisten alueelle, jossa menossa on halloweenin vietto. Siellä hän törmää ihmislapsiin, jotka luulevat Hukan olevan ihmislapsi pukeutuneena ihmissudeksi. Heidän mielestään Hukan ”asu” on hieno ja pyytävät tämän mukaansa karkki ja kepponen – kierrokselle. Ihmisten mielestä Hukka onkin pelottavan näköinen ja lapset laittavat Hukan ensimmäiseksi aina ovella, jolloin he saavat paljon karkkia. Lasten kierros on Hukan takia menestys. Hukka innostuu ehdottamaan vielä viimeistä kepposta – Hirviö koulun opettajalle. Hukka ja uudet ihmisystävät säilyttävät hirviö koulun opettajan, jolloin opettaja uskoo Hukan olevan sittenkin pelottava. Hän sanoo, että Hukka voi tulla takaisin kouluun. Hukka päätyy kuitenkin haluamaan ihmisten kouluun, jossa hän on pelottava, mutta hänet hyväksytään omana itsenään. Myös Hukan vanhemmat olivat tyytyväisiä.

”On siistiä erottua laumasta.” (Pikku hirviöt)

”Äiti ja isä olivat onnellisia, kun heidän poikansa sai olla oma itsensä.”
(Pikku hirviöt)

Hukka tuntee olonsa ulkopuoliseksi yhteisössään, koska hänen ulvontansa on kimeä eikä pelottava niin kuin muilla ihmissusilla. Kuitenkin hän löytää yhteisön, ihmiset, jossa hänet hyväksytään. Hänen vanhempansa ovat iloisia, koska heidän lapsensa pystyy olemaan oma itsensä, jolloin ei haittaa, vaikka Hukka mieluummin on ihmisten kanssa. Erilaisuus toisessa ryhmässä johtaa ulkopuolisuuteen, mutta toisessa ryhmässä se on hyvä asia erottua joukosta.

4.2.4 Erilaisuus tyytymättömyytenä itseensä

Teoksessa *Olisinpa kuin sinä!* päähenkilöinä toimivat hiirulainen ja lohikäärme, joiden kohtaamisesta käynnistyy ystävyys. Hiirulainen tapaa lohikäärmeen ja kertoo kuinka toivoisi olevansa yhtä suuri ja pelottava kuin lohikäärme.

Hiirulainen on niin pieni, että leijona kiusaa sitä eikä se ikinä yletä omenapuun latvassa oleviin omeniin. Lohikäärmeestä taas tuntuisi, joskus kivalta olla yhtä pieni kuin hiirulainen. Lohikäärmettä pelätään sen koon takia ja se on yksinäinen.

”Jos olisin yhtä iso ja vahva kuin sinä, leijona ei uskaltaisi tehdä sitä (kiusata).” (Olisinpa kuin sinä!)

”Ei ole aina mukavaa olla suuri ja voimakas. Joskus olisin mielelläni sellainen kuin sinä, pieni ja hiljainen.” (Olisinpa kuin sinä!)

Hiirulainen ja Lohikäärme ystävästyt. Lohikäärme auttaa hiirulaista pelästyttämään leijonan niin, ettei se enää kiusaa hiirulaista. Yhteistyön kautta lohikäärme ja hiirulainen tajuavat, että eivät halua olla mitään muuta kuin omat itsensä, koska voivat silloin olla sydänystäviä.

”Yhtä äkkiä ei ollut enää tärkeää, kumpi oli iso ja kumpi pieni. Hiirulainen ja Lohikäärme halusivat tällä hetkellä vain olla, sitä mitä olivat: tosiystävät.” (Olisinpa kuin sinä!)

Hiirulainen ja Lohikäärme siis tajusivat, että heidän omalaatuiset piirteensä tekivät heistä juuri omanlaisiaan, milloin he parhaiten täydensivät toisiaan. Ystäväydestä he saivat voimaa ja kannustusta tajuta omat parhaat puolensa. Erilaisuudesta tuli heille voimavara.

Teoksessa *Varis, joka haluisi olla satakieli*, Varis haluaa muuttaa satakielten puuhun. Varis asuu eläintarhan portin pielessä ja satakielet hienossa asunnossa eläintarhassa. Satakielten puuhun ei kuitenkaan pääse asumaan, ellei osaa sataa kieltä. Eläintarhan portinvartija sanoo Varikselle, että se voi opetella eläintarhassa lisää kieliä muilta eläimiltä. Näin Varis päättääkin tehdä.

”Olisinpa satakieli’, Varis huokaisi.” (Varis, joka haluisi olla satakieli)

”Minusta tulee maailman kielitaitoisin Varis’, hän innostui.” (Varis, joka haluisi olla satakieli)

Varis opetteleekin kaikki mahdolliset kielet mitä pystyy eläintarhassa ja menee sitten satakielten luo, jotta pystyy osallistumaan satakielten pääsykokeeseen.

Varis on kuitenkin unohtanut opetella satakielten omaa kieltä ja osaa vain 99 kieltä. Niinpä satakielet vain nauravat eivätkä päästä häntä asumaan satakielten puuhun. Masentuneena Varis palaa omaan kotiinsa. Surullisena hän harmittelee portinvartijalle, ettei päässyt satakielten puuhun asumaan. Tällöin portinvartija kysyy, miksei Varis muuttaisi kaiken karvaisten kavereiden puuhun asumaan, sinne tarvitaan tulkkia, joka osaa kaikkia kieliä. Ilahtuneena Varis päättää muuttaa kaikkien karvaisten kavereiden puuhun asumaan ja huomaa, että siellä on aivan yhtä hienoa kuin satakielten puussa.

Varis on tyytymätön omaan asumistilanteeseensa ja haluaa olla samanlainen kuin satakielet. Varis opetteleekin 99 kieltä, mutta ei silti kelpaa satakielten puuhun asumaan. Kuitenkin hän huomaa, että hänen taitojansa kaivataan muualla ja hänet hyväksytään sellaisenaan siellä. Varis löysi harjoittlemalleen taidolle paikan ja samalla itselleen uuden kodin.

4.3 Teokset itsetunnon tukena varhaiskasvatuksessa

Tutkimuksessa haluttiin myös tietää voiko valittua lastenkirjallisuutta käyttää tukena varhaiskasvatuksessa lapsen itsetunnon tukemisessa. Aineistonanalyysin jälkeen voidaan todeta, että tutkimuksessa käytettyjä teoksia voidaan käyttää jossain määrin varhaiskasvatuksessa itsetunnon tukemiseen. Valituissa teoksissa kuitenkin käsitellään itsetuntoa ja erilaisuutta sen ilmiönä, vain suppeasti. Teosten rinnalla onkin siis tärkeää myös käyttää muita itsetunnon tukemisen muotoja, joita varhaiskasvatuksessa on mahdollista toteuttaa. Tällöin parhaiten voidaan taata lapsen kokonaisvaltainen itsetunnon kehittymisen tuki.

Teoksia voidaan käyttää kuitenkin laajasti eri tilanteissa, sillä kaikissa kirjoissa päähenkilö oli hiukan eri tilanteessa. Lapsen pystyessä samaistumaan kirjaan hän hyötyy siitä eniten. Tärkeää onkin siis valita kirja sen mukaan mitä lapsi tarvitsee. Varhaiskasvattajien kannattaakin tutkia lastenkirjallisuutta tarkkaan ja perehtyä materiaaliin ennen kuin ottaa sen käyttöönsä.

5 YHTEENVETO

Tässä luvussa käydään läpi pohdintaa tutkimustuloksista sekä tehdään tutkimuksen johtopäätökset. Tarkastelussa käydään läpi tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta sekä mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

5.1 Tutkimustulosten pohdinta ja johtopäätökset

Tämän kandidaatintutkielman tarkoituksena oli selvittää kuin itsetuntoa ja sen ilmiöitä esitetään ja rakennetaan lastenkirjallisuudessa. Tutkimuksen tuloksena voidaan päätellä, että valitussa aineistossa itsetuntoa ja sen ilmiöitä käsitellään erilaisuuden kautta. Erilaisuus on usein tarinassa esillä aluksi negatiivisena ominaisuutena, kunnes tarinan edetessä päähenkilö tajuaa erilaisuuden olevan positiivinen ominaisuus tai muiden omaavan saman ominaisuuden, tehden siitä vähemmän erilaisen. Tarinoiden aiheet ovat yleensä melko pelkistettyjä sekä yleistettävissä olevia ja tehty lapsille helposti samaistuttaviksi.

Tutkimuksessa käytetyissä teoksissa päähenkilöiden sukupuolijakauma on selkeästi enemmän miesoletettuihin kääntyvä. Ainoastaan yhden päähenkilön sukupuoli voidaan nimen perusteella päätellä naisoletetuksi (Ninni, *Toisinkin voi oppia* – kirjassa). Eläinhahmojen sukupuolta on osassa vaikea sanoa, koska hahmojen nimiä ovat esimerkiksi ”Sorsa”, ”Hiirulainen” ja ”Varis”. Kuitenkin miespuolisia hahmoja ovat Taavi, Hukka, Roni ja Santtu. Kiinnostavaa tästä havainnosta tekee sen, että usein puhutaan tyttöjen itsetunnon olevan matalampi kuin poikien. Monesti kuitenkin tutkimuksissa ei löydetä selvää eroa sukupuolten välillä. (Magnuson & Nermo, 2018.) Sukupuolineutraaleja hahmoja onkin helpompi käyttää välineenä varhaiskasvatuksessa, koska se mahdollistaa useamman lapsen samaistumisen hahmoon ja teemaan. (Aerila & Kauppinen, 2021).

Kirjojen pohjalta voidaan varhaiskasvatuksessa avata keskustelua erilaisuudesta ja sen tunteista. Tätä kautta varhaiskasvattajat voivat koittaa

huomata esimerkiksi lapsen näkemyksiä ja kokemuksia käydessään yhdessä läpi valittua kirjallisuutta. Aikuinen onkin kriittisenä välineenä kirjallisuuden tulkinnassa lasten apuna. Teokset eivät itsessään ilman aikuista auta lasten itsetunnon tukemisessa, vaan niiden avuksi tarvitaan aikuista avaamaan ja keskustelemaan aiheesta.

Tutkimuksen johtopäätöksenä voidaan pitää, että itsetuntoa ja sen ilmiötä lähetystään lastenkirjallisuudessa usein erilaisuuden kautta. Varhaiskasvatuksessa tämä antaa mahdollisuuksia tukea lasten itsetunnon kehittymistä erilaisissa tilanteissa, käyttäen aina eri kirjoja eri tilanteissa ja eri lasten kanssa. Aikaisempaa tutkimusta ei aiheesta oikeastaan ollut, joten sitä ei voi verrata aikaisempaan tutkimukseen. Kuitenkin aineistosta nousseet itsetunnon ilmiöt, erilaisuuden eri osa-alueet, menevät yhteen luodun teoriataustan kanssa.

5.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksessa muiden tutkijoiden töihin on viitattu asianmukaisesti eli noudatettu hyvää tieteellistä käytäntöä. Tutkimukseen on vahvasti vaikuttanut tutkijan oma mielenkiinto aihetta kohtaan, joka tarkoittaa, ettei tutkimusta ole voinut tehdä täysin puolueettomasti, joka kuitenkin on laadulliselle tutkimukselle ominaista. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Myös aineiston suppeus vaikuttaa tutkimukseen, mutta koska tarkoituksena oli vain saada käsitys siitä, miten itsetuntoa esitetään ja rakennetaan lastenkirjallisuudessa, on aineisto ollut siihen riittävä.

Eettisyys tutkimuksessa näkyy muun muassa aineiston valinnassa. Aineistoon on valittu tasapuolisesti erilaisia kirjoja hakukoneiden tuottamista tuloksista. Kirjallisuudessa on esillä eri sukupuolen edustajia sekä eri eettisyyksiä. Teosten valintaan ei ole vaikuttanut muu kuin hakukoneen tulokset ja teosten saatavuus. Hakukoneen tuloksiin vaikuttaa kuitenkin hakukoneen suosittelualgoritmi, mikä tulee ottaa huomioon kirjojen valinnan puolueettomuutta arvioidessa. Jatkossa kirjojen taustoja voisi myös tarkastella aineiston hakuvaiheessa enemmän, jotta kirjailijoiden motiiveja kirjojen kirjoittamiseen voitaisiin myös tarkastella tutkimuksessa paremmin sekä ottaa näiden mahdollinen eettinen vaikutus tutkimukseen.

5.3 Jatkotutkimusaiheet

Tutkimusaiheesta ei ollut tosiaan aikaisempaa tutkimusta, joten mahdollisuudet jatkotutkimukselle ovat avoimet. Tutkimuksen aikana tutkijalle nousi mieleen mahdolliseksi jatkotutkimusaiheeksi selvittää millainen kirja olisi sopiva lasten itsetunnon kehittymisen tukemiseen varhaiskasvatus materiaalina. Kirjallisuuden tuottaminen juuri itsetunnon tukemiseen onnistuisi esimerkiksi projektina tai kehitystyönä. Mahdollisuuksia tähän olisi esimerkiksi pro-gradu tutkielma.

LÄHTEET

- Aerila, J.-A., & Kauppinen, M. (2021). *Kirjasta kaveri : sytykkeitä lukijaksi kasvamiseen*. PS-kustannus.
- Bleidorn, W., Arslan, R. C., Denissen, J. J. A., Rentfrow, P. J., Gebauer, J. E., Potter, J., & Gosling, S. D. (2016). Age and Gender Differences in Self-Esteem-A Cross-Cultural Window. *Journal of Personality and Social Psychology*, 111(3), 396–410. <https://doi.org/10.1037/pspp0000078>
- Eskola, J., & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- Guindon, M. H. (2010). *Self-esteem across the lifespan : issues and interventions* . Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203884324>
- Hujala, E., Turja, L., & Alijoki, A. (2020). *Varhaiskasvatuksen käsikirja* (5., uudistettu painos.). PS-kustannus.
- Keltikangas-Järvinen, L. (2017). *Hyvä itsetunto*. Werner Söderström osakeyhtiö.
- Koivisto, P. (2007). *”Yksilöllistä huomiota arkisissa tilanteissa”: Päivä kodin toimintakulttuurin kehittämisen lasten itsetuntoa vahvistavaksi*. Jyväskylä Univeristy Printing House.
- Magnusson, C., & Nermo, M. (2018). From childhood to young adulthood: The importance of self-esteem during childhood for occupational achievements

among young men and women. *Journal of Youth Studies*, 21(10), 1392–1410. <https://doi.org/10.1080/13676261.2018.1468876>

Merisuo-Storm, T., & Soininen, M. (2013). Esi- ja alkuopetusikäisten poikien itsetunto, lukemisasenteet, lukemisinäkuva ja lukemisen taidot. Teoksessa S. Mahlamäki-Kultanen, T. Hämäläinen, P. Pohjonen & K. Nyyssölä (toim.), *Maailman osaavin kansa 2020 – Koulutuspolitiikan keinot, mahdollisuudet ja päämäärät* (s. 82–97). Juvenes Print. <https://docplayer.fi/7348035-Maailman-osaavin-kansa-2020.html>

Opetushallitus. (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022*. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_1.pdf

Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). Tammi.

Varhaiskasvatustilasto 13.07.2018/540

Voipio, M., & Laakso, M. (2017). Lasten- ja nuortenkirjallisuutta tutkimassa. *Kirjallisuudentutkimuksen Aikakauslehti Avain*, 3, 3–5. <https://doi.org/10.30665/av.66376>

Vilkka, H. (2021). *Näin onnistut opinnäytetyössä : ratkaisut tutkimuksen umpikujiin*. PS-kustannus.

LIITTEET

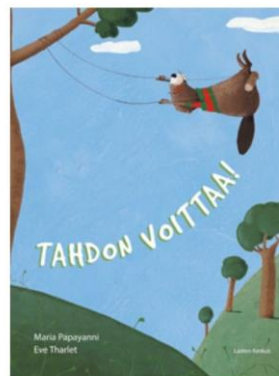
Liite 1: Aineisto

Kirja	Kansi
<p>Gág, W. (2022) <i>Näkymätön pentu</i>. Oppian. 28 sivua.</p>	
<p>Gemmel, S. (2005) <i>Olisinpa kuin sinä!</i> Lasten keskus. 25 sivua.</p>	

Maanpää, E. (2020) *Varis, joka halusi olla satakieli*. Mini Kustannus. 32 sivua.

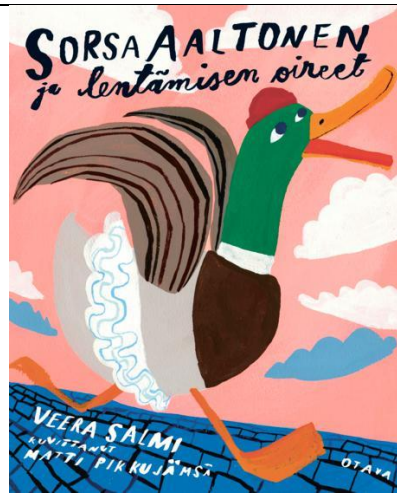
Papayanni, M. & Tharlet, E. (2013) *Tahdon voittaa!* Lasten keskus. 24 sivua.

Percival, T. (2021) *Täydellinen Taavi*. Kumma-kustannus. 29 sivua.

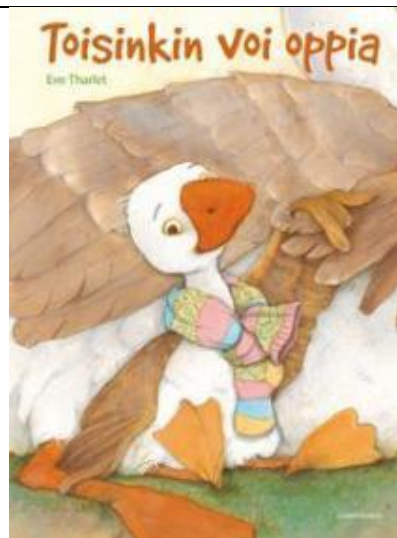
Salmi, V. (2019) *Sorsa Aaltonen ja lentämisen oireet*. Otava. 32 sivua.

Tihinen, M. (2022) *Santun syystarina*. Otava. 76 sivua.

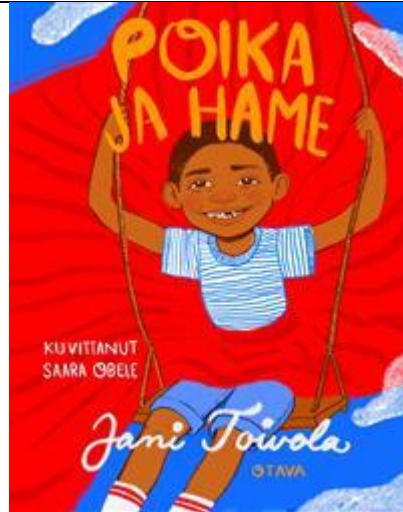

Tharlet, E. (2013) *Toisinkin voi oppia*. Lasten keskus. 25 sivua.

Toivola, J. (2020) *Poika ja hame*.
Otava. 40 sivua.

Walliams, D. (2021) *Pikku hirviöt*.
Kustannus-Mäkelä. 29 sivua.

